

УДК 811.111'23'371'42
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-18>

Юлія ДЕДЕ,
orcid.org/0000-0002-0701-4216
аспірантка кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
(Одеса, Україна) juliadede@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ МЕЛОДІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ МІТІГАТИВНИХ ТАКТИК В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ

Мета статті полягає у визначенні особливостей мелодійного оформлення мітїгатиwних тактик в сучасному англomовному кїнодискурсі. У роботі мітїгація розуміється як процес модифїкації мовленнєвого акту, спрямований на зменшення можливих небажаних ефектів в тих ситуаціях, коли мовленнєва поведінка мовця може привести до комунікативного збою або навіть конфлікту

В статті проаналїзовано інтонаційні засоби реалїзації тактик мітїгації в англomовному кїнодискурсі. Інтонація тлумачиться як важлива складова для інтерпретації дискурсу, яка несе велике семіотичне і психологічне навантаження: висота тону, мелодика, темп мовлення, гучність – всі інтонаційні компоненти беруть участь у формуванні смислу в умовах усного спілкування.

Відповідно до мети і завдань дослідження, у роботі розглянуто мелодійні засоби маркування комунікативних мітїгатиwних тактик у англomовному кїнодискурсі. В основу методики вивчення інтонаційних особливостей мітїгатиwних тактик покладено комплексний метод експериментально-фонетичного вивчення інтонації.

Досліджено параметри фінального ядерного тону та встановлено, що у мітїгатиwних тактиках використовується низхідний ядерний тон, який переважає у тактиках зниження категоричності, часткової згоди, вибачення та обцянки. Частотність вживання низхідного ядерного тону можна пояснити його властивістю забезпечувати серйозність, зваженість та зсувати фокус уваги з фраз, «загрозливих для обличчя», на мітїгатиwні реплїки.

Проведено спостереження за передтермінальним контуром у мітїгатиwних фразах та виявлено, що оскільки більшість мітїгатиwних реплїк є короткими та мають всього один наголошений склад, цей склад виконує функцію ядра та характеризується певним термінальним ядерним тоном: в такому разі передтермінального контуру – шкали – не спостерігається.

За даними аудиторського аналізу, передтермінальний контур мітїгатиwних фраз є варіативним. Майже в однаковій пропорції вживаються низхідна, висхідна та рівна шкали.

Ключові слова: інтонація, мітїгація, тактика, кїнодискурс, термінальний тон, шкала.

Yulia DEDE,
orcid.org/0000-0002-0701-4216
Postgraduate student at the Department of Theoretical and Applied Phonetics of the English Language
Odesa I.I. Mechnikov National University
(Odesa, Ukraine) juliadede@ukr.net

MELODIC REALIZATION PECULIARITIES OF MITIGATION TACTICS IN MODERN ENGLISH FILM DISCOURSE

The aim of the study is defining melodic peculiarities of mitigation tactics in modern English film discourse. Mitigation has been defined as the process of modifying a speech act aimed at reducing possible undesirable effects in situations where the speaker's speech behaviour may lead to a communicative failure or even conflict.

The article offers analysis of intonation means realizing mitigation tactics in English film discourse. Intonation is seen as an important component for the discourse interpretation since it provides a lot of semiotic and psychological data: pitch level, melody, range, loudness and tempo. The assumption behind the article is that all intonational components are involved in the formation of meaning in oral communication.

In accordance with the aim and tasks of the research the melodic means of marking communication tactics of mitigation in the English film discourse have been analysed. The methodological basis for studying the intonation features of mitigation tactics is a complex methodology of experimental phonetic study of intonation.

For this study, it was of interest to investigate the parameters of the final nuclear tone and it has been established that the mitigation tactics are framed with the falling nuclear tone, which prevails in the tactics of categoricalness reduction, partial agreement, apologies and promises. The frequency of using the falling nuclear tone can be explained by its ability to ensure seriousness, balance and shift the focus of attention from "face-threatening" phrases to mitigation cues.

The analysis of the pre-terminal contour in mitigation phrases has shown that since most mitigating lines are short and have only one stressed syllable, this only syllable performs the function of a nucleus and is characterized by a certain terminal nuclear tone: in this case, no pre-terminal contour – the scale – is observed. According to the auditory analysis, the pre-terminal contour of mitigating phrases is variable. Descending, ascending and level scales are used almost in the same proportion.

Key words: intonation, mitigation, tactics, film discourse, terminal tone, scale.

Постановка проблеми. В прагмалінгвістичних розвідках останніх років спостерігається зростання зацікавленості вчених проблемою забезпечення ефективності комунікативної діяльності. Комунікативна діяльність зумовлена загальною комунікативною стратегією мовця і конкретними тактиками її реалізації у певній комунікативній ситуації. Комунікативними стратегіями та тактиками опікуються такі українські прагмалінгвісти, як Ф.С. Бацевич, Г.І. Приходько, О.О. Селіванова, І.Ю. Шкіцька.

О.О. Селіванова визначає комунікативну стратегію як складник евристичної інтенційної програми планування дискурсу, його проведення й керування ним із метою досягнення кооперативного результату (Селіванова, 2011: 206). Щодо комунікативної стратегії, на слушну думку Ф.С. Бацевича, вона є визначеною лінією поведінки на певному етапі комунікативної взаємодії, спрямованою на одержання бажаного ефекту чи запобігання ефекту небажаного; мовленнєвими прийомами, які дають змогу досягнути комунікативної мети (Бацевич, 2009: 136).

Важливу роль в процесі спілкування відіграє мітігація, яку Б. Фрейзер визначає як процес модифікації мовленнєвого акту, спрямований на зменшення можливих небажаних ефектів в тих ситуаціях, коли мовленнєва поведінка мовця може привести до комунікативного збою або навіть конфлікту (Fraser, 1980: 341).

На нашу думку, за критерієм об'єкта мітігації стратегії можна поділити на мітігацію незгоди з думкою співрозмовника, мітігацію негативної оцінки адресата або його вчинків, мітігацію докору, відмови, поганої новини, прохання, поради, обіцянки, мітігацію ухилення від відповіді та мітігацію завершення спілкування. Виокремлені мітігативні стратегії реалізують комунікативні тактики зниження категоричності, часткової згоди, вибачення, жалкування, подяки, позитивної оцінки, обіцянки, «туманної» відповіді, непрямого вираження загрозливого для обличчя акту.

Окрім вербальних прийомів реалізації окреслених тактик, описаних нами у попередніх публікаціях, дослідження потребують також і інтонаційні засоби реалізації тактик мітігації, які досі ще не слугували об'єктом окремого вивчення.

Аналіз досліджень. Треба зазначити, що інтонаційні характеристики дискурсу останнім часом все частіше привертають увагу лінгвістів, оскільки, як слушно вказує Н.О. Бігунова, будь-яка реалізація мовленнєвого потоку є складною структурною єдністю субстанції (просодичних характеристик) та функції (інтонації) (Бігунова, 2017: 19).

Інтонація є важливою складовою для інтерпретації дискурсу, вона несе велике семіотичне і психологічне навантаження: висота тону, мелодика, темп мовлення, гучність – всі інтонаційні компоненти беруть участь у формуванні смислу в умовах усного спілкування (Crystal, 1975; Halliday, 1970; Warren, Britain, 2000).

Останнім часом саме формуванням смислу в умовах усного спілкування опікуються українські лінгвісти. Зокрема, Н.О. Бігунова аналізує інтонаційні характеристики позитивно-оцінних фраз в кінодискурсі (Бігунова, 2017), І.О. Ківенко вивчає інтонаційну організацію висловлювань іронічної подяки (Ківенко, 2020), а Г.О. Олійник висвітлює невербальні, зокрема інтонаційні засоби вираження нерозуміння в кінодискурсі (Олійник, 2019). Отже, останнім часом кінодискурс слугує надійним фактичним матеріалом для розгляду ролі інтонації в сенсі повідомлення.

Проте, інтонація мітігативних тактик кінодискурсу ще не стала об'єктом окремого вивчення, що обумовлює актуальність даної статті.

Метою наступної розвідки є вивчити інтонаційні, а саме мелодійні засоби маркування комунікативних мітігативних тактик у англomовному кінодискурсі.

Виклад основного матеріалу. В основу методики вивчення інтонаційних особливостей мітігативних тактик, як традиційно прийнято в працях з експериментальної фонетики, покладено комплексний метод експериментально-фонетичного вивчення інтонації, розроблений Т.О. Бровченко та Т.М. Корольовою (Brovchenko, Korolova, 2006). Для проведення аудиторського аналізу було запрошено 10 викладачів англійської мови.

Перш за все, аудитори звернулися до параметра фінального ядерного тону. Тон розуміється як висотна варіативність голосу (підвищення/зниження), а також як рівне вимовляння мовленнєвого відрізка (Cruttenden, 1981; Halliday, 1970). Тон як порушення поступовості, плавності руху голосу усередині синтагми є найсильнішим засобом виділення змістовної одиниці.

Кожен тон має свою семантику або інгерентне значення. У фонології прийнято вважати, що низхідні тони в цілому виражають посилення думки, її закінчення, догматичне твердження чого-небудь. Висхідні тони, навпаки, вважаються «відкритими», і виражають не категоричність, а продовження думки, незавершеність, стриманість і так далі (Cruttenden, 1981: 81).

Результати ідентифікації аудиторами термінальних ядерних тонів в мітігативних висловленнях відображені в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати ідентифікації аудиторомі термінальних ядерних тонів в мітігативних висловленнях (%)

Тип тактики	Термінальний ядерний тон				
	Низхідний	Висхідний	Низхідно-висхідний	Висхідно-низхідний	Рівний
зниження категоричності	35.0	25.0	15.0	20.0	5.0
часткова згода	50.0	0	25.0	0	25.0
вибачення	44.4	33.3	16.7	5.6	0
обіцянка	85.7	14.3	0	0	0
жалкування	0	0	25.0	75.0	0
позитивна оцінка	25.0	37.5	25.0	12.5	0
«туманна» відповідь	33.3	50.0	0	0	16.7
непряме вираження інтенції	37.5	50.0	12.5	0	0
В середньому	38.9	26.3	14.9	14.1	5.8

Згідно з думкою аудиторів, у мітігативних тактиках переважно використовується низхідний ядерний тон – в середньому він вживається в 38.9% мітігативних висловлювань. Низхідний ядерний тон переважає у тактиках зниження категоричності (35.0%), часткової згоди (50.0%), вибачення (44.4%) та обіцянки (85.7%).

Частотність вживання низхідного ядерного тону можна пояснити його властивістю забезпечувати серйозність, зваженість та зсувати фокус уваги з фраз, «загрозливих для обличчя», на мітігативні репліки.

Особливо часто низхідний тон оформлює тактику обіцянки (85.7%). Наведемо ситуацію з фільму *Hotel Rwanda*, у якій головний герой Пол оминає пряму негативну відповідь на запитання, а замість цього обіцяє знайти допомогу для сиріт:

– *Tell me, Paul, what country's gonna take 20 Rwanda orphans?*

– *I will find someone. I promise you* (*Hotel Rwanda*, 01.26.26)

Наступним за частотністю вживання у мітігативних фразах є висхідний тон. В середньому він вживається у 26.3% мітігативних висловлювань і домінує в тактиках позитивної оцінки (37.5%), «туманної» відповіді (50.0%) та непрямого вираження інтенції (50.0%).

Деякі фахівці з фонології вважають, що висхідний тон висловлює невпевненість та сумнів (Crystal, 1975; Halliday, 1970). Інші вважають його проявом поваги до слухача, а також позитивним маркером ввічливості, що спонукає учасників розмови до інтеракції (Warren, Britain, 2000: 169).

Ми поділяємо думку, що в мітігативних висловлюваннях висхідний тон є саме позитивним маркером ввічливості, тому не дивно, що він є найбільш характерним для тактики «туманної» відповіді та непрямого вираження інтенції мовця. На нашу думку, у фразах непрямого прохання або поради він забезпечує поважливе ставлення, а в

«туманній» відповіді висхідний тон надає значення легковажності, незацікавленості в пропонуваній темі, м'якого відхилення теми, дозволяє мовцю уникнути грубості або агресивності.

Наведемо контексти вживання висхідного термінального тону під час вираження «туманної» відповіді та непрямого вираження інтенції мовця.

У першому кіноепізоді мати ухиляється від прямої відповіді сину про нового співробітника на фермі, адже це питання зв'язане з небажаною для неї темою та вона не бажає розвивати її:

– *Who's that?*

– *That's just somebody that Nana hired.* (*The Lucky One*, 00:16:27)

Наступний приклад демонструє тактику непрямого вираження прохання, оформлену висхідним термінальним тоном.

– *Hey dad, um... I was wondering if I could go play my new beautiful present at the train station tonight.* (*Midnight Sun*, 00:07:04)

Наступним за частотністю вживання у мітігативних фразах є низхідно-висхідний тон, зафіксований у 14.9% усіх фраз, окрім фраз обіцянки і «туманної» відповіді. Як відомо, цей тон використовується тоді, коли мовець розраховує, що слухач розпізнає в повідомленні більше інформації, ніж у ньому закладено експліцитно (Crystal, 1975). Адресант розраховує на досвід і знання співрозмовника. У цьому випадку висловлювання набуває додаткового емоційного забарвлення.

Низхідно-висхідний тон властивий найбільшою мірою фразам, які виражають часткову згоду (25.0%), жалкування (25.0%) та позитивну оцінку (25%), рідше він характеризує фрази мітігативної тактики вибачення (16.7%) і тактики зниження категоричності (15%) і украй рідко – фрази тактики непрямого вираження (12.5%).

Ілюстрацією вживання низхідно-висхідного тону може служити наступне висловлювання з

фільму *The Dressmaker*. Героїня використовує вставну конструкцію *I'm afraid* для того, щоб зберегти «обличчя» і пом'якшити відмову шляхом зниження категоричності:

– *Well, our Gert's a handsome, capable girl. She knows feedstock, haberdashery and what powders are lethal to maggots and fly-struck merinos!*

– *I'm afraid William will have to look much further than here for suitable... companionship.* (The Dressmaker, 00:13:23)

Низхідно-висхідний тон характеризує саме мітігативну конструкцію *I'm afraid*, надає їй яскравого мелодійного забарвлення і готує мовця до відмови.

Висхідно-низхідний тон властивий всім мітігативним тактикам, крім тактик обіцянки (яка є найбільш категоричною) та «туманної відповіді» (яка здебільшого маркована висхідним тоном).

За даними аудиторського аналізу, мітігативним тактикам зниження категоричності, вибачення, жалкування та позитивної оцінки властивий висхідно-низхідний тон – в середньому, він характеризує 14.1% досліджених фраз. Найбільшою мірою він властивий тактиці зниження категоричності (20.0%). Дещо рідше цей тон оформляє фрази мітігативної тактики позитивної оцінки (12.5%).

Поширеність висхідно-низхідного ядерного тону можна пояснити його властивістю забезпечувати бажання уникати конфліктів та догодити співрозмовнику, а також, як зазначає Г.О. Олійник, висхідно-низхідний ядерний тон надає висловлюванню невпевненості (Олійник, 2019: 149).

Прикладом вживання висхідно-низхідного тону може слугувати епізод з фільму *Midnight in Paris*, в якому головний герой, сценарист Гіл Пендер, відмовляється від пропозиції відвідати день відкритих дверей та передусь відмову тактикою жалкування:

– *We run an open house.*

– *Are you coming with us?*

– *I wish that I could but I can't – but hopefully I'll see you again.* (Midnight in Paris, 00:41:40)

У наступному прикладі висхідно-низхідний тон забезпечує значення некатегоричності, невпевненості. У фільмі *Love, Rosy* власниця готелю просить співробітницю показати гостю його кімнату та використовує фразу *would you mind* для того, щоб зменшити категоричність свого прохання:

Um, Ruby, would you mind showing our guest upstairs to his room? Please (Love, Rosy, 01:34:57).

Рівний тон властивий пом'якшувальним висловлюванням у значно меншому ступені (в середньому 5.8%). Найчастіше він характери-

зує мітігативні висловлювання часткової згоди (25.0%), що можна пояснити його властивістю висловлювати нерішучість, незначність репліки чи небажання її наголосити.

Наведемо приклад з фільму *The Irishman*. Хоча головний герой має сумніви, він бажає уникнути конфлікту та догодити другу, використовуючи мітігативну фразу *I hope you're right*:

– *You want a nice guy. People like him. Not dumb, but somebody you have walking behind you without getting knifed.*

– *Well, I hope you're right.* (The Irishman, 01:14:39)

Далі аудиторі спостерігали за передтермінальним контуром у мітігативних фразах (див. табл. 2).

Оскільки більшість мітігативних реплік є короткими та мають всього один наголошений склад, цей склад звісно виконує функцію ядра та характеризується певним термінальним ядерним тоном: в такому разі передтермінального контуру – шкали – не спостерігається. За нашими підрахунками, шкали відсутні у 41.4% всіх досліджених мітігативних фраз. Отже, звернімося до решти фраз, що мають певний передтермінальний контур та схарактеризуємо наявні варіації шкал у мітігативних тактиках.

Як показує аудиторський аналіз, передтермінальний контур мітігативних фраз є варіативним. Майже в однаковій пропорції вживаються низхідна (19.3% реалізацій), висхідна (18.4%) та рівна (14.0%) шкали.

Найбільш характерною шкалою є низхідна, вона складає у середньому 19.3%. Особливо характерною вона є для тактик непрямого вираження інтенції (37.5%) та «туманної» відповіді (33.3%). Наведемо приклад з фільму *The Help*, у якому служниця просить у роботодавців гроші в кредит для навчання сина, висловлюючи прохання у непрямій формі (у формі квеситиву):

Now... We're faced with having to choose. Which son gets to go ... If we don't find all the money. Would you consider giving us a loan? I'll... I'll work for free until it's paid off. (The Help, 00:46:59)

Наступною за частотністю вживання в мітігативних фразах є висхідна шкала, яка в середньому вживається у 18.4% мітігативних висловлювань. Особливо часто висхідна шкала оформлює мітігативні тактики обіцянки (50.0%) та зниження категоричності (35.0%), Ілюстрацією вживання висхідної шкали може слугувати наступний кіноепізод з фільму *Catering Christmas*, у якому героїня намагається пом'якшити погану новину і зменшити категоричність висловлювання, використовуючи вставтакож ну конструкцію *I am afraid*:

Таблиця 2

Результати ідентифікації аудиторями шкал в мітігативних висловленнях (%)

Тип тактики	Шкали немає	Тип шкали				
		Низхідна	Висхідна	Рівна	Ковзна	Скандентна
зниження категоричності	20.0	20.0	35.0	20.0	0	5.0
часткова згода	50.0	0	25.0	25.0	0	0
вибачення	88.2	11.8	0	0	0	0
обіцянка	25.0	0	50.0	0	25.0	0
жалкування	25.0	25.0	25.0	0	12.5	12.5
позитивна оцінка	71.4	28.6	0	0	0	0
«туманна» відповідь	50.0	33.3	0	16.7	0	0
непряме вираження інтенції	0	37.5	12.5	50.0	0	0
В середньому	41.4	19.3	18.4	14.0	4.7	2.2

– *This is the first year we won't have a silent auction.*

– *What about the antiques?*

– *I'm afraid that didn't work out* (Catering Christmas, 00:53:25)

За даними аудиторського аналізу, мітігативним тактикам зниження категоричності, часткової згоди, «туманної» згоди та непрямого вираження інтенції властива також рівна шкала – в середньому, вона характеризує 14.0% досліджених фраз.

Прикладом демонстрації рівної шкали може слугувати наступний епізод з фільму *A man called Otto*, у якому сусідка просить головного героя Отто про допомогу, уникаючи прямого питання та використовує мітігативну конструкцію *I was wondering*:

I was wondering if you could help us tonight. Me and Tommy don't get a lot of time to go out for a dinner before the baby comes (A man called Otto, 01:14:00).

Ковзна та скандентна шкали властиві пом'якшувальним висловлюванням у значно меншому ступені. Ковзна шкала використовується в середньому у 4.7% мітігативних фраз, які здебільшого оформлюють тактику обіцянки (25.0%) та жалкування (12.5%), а скандентна – у 2.2%. Наведемо приклад скандентної шкали у кіноепі-

зоді з фільму *Love Actually*: Джулія просить друга Марка про допомогу, але її прохання непряме та не містить прямого посилання на дію, яку необхідно виконати:

– *So, what can I do for you?*

– *It's only a tiny favour. I've just tried the wedding video and it's a disaster.* (Love Actually, 00:36:08).

Висновки. Таким чином, у мітігативних тактиках переважно використовується низхідний ядерний тон (38.9% всіх реалізацій). Частотність вживання низхідного ядерного тону можна пояснити його властивістю забезпечувати серйозність, зваженість та зсувати фокус уваги з фраз, «загрозливих для обличчя», на мітігативні репліки. Завдяки низхідно-висхідному тону (14.9% усіх тактик, окрім фраз обіцянки і «туманної» відповіді) висловлювання набуває додаткового емоційного забарвлення і є «поштовхом» для слухача шукати в повідомленні більше інформації, ніж у ньому закладено експліцитно. Щодо передтермінального контуру, майже в однаковій пропорції вживаються низхідна (19.3% реалізацій), висхідна (18.4%) та рівна (14.0%) шкали. Значно у меншому ступені пом'якшувальним висловлюванням властиві ковзна (4.7%) та скандентна (2.2%) шкали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігунова Н.О. Перцептивне дослідження інтонаційних характеристик позитивно-оцінних фраз (на матеріалі англomовного кінематографічного дискурсу). *Одеський лінгвістичний вісник*, 2017. Вип. 10. С. 19–22.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2009. 376 с.
3. Ківенко І.О. Інтонаційна організація висловлювань іронічної подяки. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 7. Том 1, 2020. С. 87–91.
4. Олійник Г.О. Вербальні та невербальні засоби вираження нерозуміння в сучасному англomовному літературному та кінодискурсі: когнітивно-прагматичне дослідження : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2019. 209 с.
5. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
6. Brovchenko T. O., Korolova T. M. English Phonetics: Contrastive Analysis of English and Ukrainian pronunciation. Миколаїв : МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 2-е вид. випр. і доп. 296 с.
7. Cruttenden A. Falls and Rises: Meanings and Universals. *Journal of Linguistics* 1981. Vol. 17. № 1. P. 77–92.
8. Crystal D. The English Tone of Voice. London, 1975. 224 p.

9. Fraser B. Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics*. 1980. № 4. P. 341–350.
10. Halliday M.A.K. *Course of Spoken English Intonation*. London, 1970. 312 p.
11. Tohin Y. *Phonology as Human Behavior*. – Durhan, London, 1997. 215 p.
12. Warren P., Britain D. *Prosody and Intonation of New Zealand English*. Bell A., Kuiper K. (eds.). New Zealand English. Wellington, 2000. P. 146–172.

REFERENCES

1. Bihunova N.O. Pertseptyvne doslidzhennia intonatsiinykh kharakterystyk pozytyvno-otsinnykh fraz (na materiali anhlomovnoho kinematohrafichnoho dyskursu) [Perceptive investigation of positiveevaluative phrases intonation characteristics in English film discourse (on the samples of English film discourse)]. *Odeskyi linhvistychnyi visnyk*, 2017. Vyp. 10. pp. 19–22 [in Ukrainian]
2. Batsevych F. S. *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [The basics of communicative linguistics]. Kyiv : Akademiia, 2009. 376 p. [in Ukrainian]
3. Kivenko I.O. Intonatsiina orhanizatsiia vyslovliuvan ironichnoi podiaky [Intonation framing of ironic gratitude utterances]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Vypusk 7. Tom 1, 2020. pp. 87-91. [in Ukrainian]
4. Oliinyk H.O. *Verbalni ta neverbalni zasoby vyrazhennia nerozuminnia v suchasnomu anhlomovnomu literaturnomu ta kinodyskursi: kohnityvno-prahmatyчне doslidzhennia* [Verbal and Nonverbal Communicative Means of Expressing Misunderstanding in Modern English Literary and Film Discourse: Pragmatic Cognitive Research, PhD thesis] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04. Odesa, 2019. 209 p. [in Ukrainian]
5. Selivanova O. O. *Osnovy teorii movnoi komunikatsii : pidruchnyk* [Basis of the theory of language communication : textbook]. Cherkasy : Vyd-vo Chabanenko Yu. A., 2011. 350 p. [in Ukrainian]
6. Brovchenko T. O., Korolova T. M. *English Phonetics: Contrastive Analysis of English and Ukrainian pronunciation*. Mykolaiv : MDHU im. Petra Mohyly, 2006. 2-e vyd. vypr. i dop. 296 s.
7. Cruttenden A. Falls and Rises: Meanings and Universals. *Journal of Linguistics* 1981. Vol. 17. № 1. P. 77–92.
8. Crystal D. *The English Tone of Voice*. London, 1975. 224 p. [in English]
9. Fraser B. Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics*. 1980. № 4. P. 341–350.
10. Halliday M.A.K. *Course of Spoken English Intonation*. London, 1970. 312 p.
11. Tohin Y. *Phonology as Human Behavior*. – Durhan, London, 1997. 215 p.
12. Warren P., Britain D. *Prosody and Intonation of New Zealand English*. Bell A., Kuiper K. (eds.). New Zealand English. Wellington, 2000. P. 146–172.